

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Första kammaren.

Nr 10.

Onsdagen den 10 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 82, angående bemyndigande att med Älvsborgs läns landsting träffa avtal om uppförande och drift av en psykoneurosanstalt; samt

nr 85, angående ändrade grunder för statsbidrag till dispensärverksamhet för tuberkulosens bekämpande.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 83, angående fortsatt statlig exportkreditgaranti.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Svensson, Martin*, m. fl., väckta motionen, nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om moderskapspenning m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Svensson, Martin*, m. fl. väckta motionen, nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående främjande av planmässigt sparande samt inrättande av en statens bostättningslånefond m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Svensson, Martin*, m. fl. väckta motionen, nr 205, angående visst tillägg till 21 § lagen om införsel i avlöning, pension och livränta.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den av herr *Svensson, Martin*, m. fl. väckta motionen, nr 206, angående vissa ändringar i gällande banklagstiftning.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

I detta utlåtande hade utskottet anmält, att vid den granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning, som utskottet grundlagsenligt förehaft, någon anledning till anmärkning icke förekommit.

Första kammarens protokoll 1937. Nr 10.

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

Herr **Hamrin**: Herr talman! Såsom vi nyss hörde uppläsa, har första lagutskottet vid granskning av militieombudsmannens ämbetsberättelse icke funnit anledning till någon anmärkning, vilket också utskottet för riksdagen anmäler. Det är icke min avsikt, herr talman, att rikta någon anmärkning mot militieombudsmannens ämbetsberättelse, men det förekommer ett par saker i denna som ha givit mig anledning att begära ordet för att yttra mig i all korthet. Jag avser den redogörelse som militieombudsmannen lämnar för sina undersökningar rörande förekomsten av karteller och truster, när det gäller upphandling och leveranser för statens räkning. Militieombudsmannen nämner ett par av våra väl kända och välkända industrier, går igenom upphandlingen från dessa industrier sedan flera år tillbaka och konstaterar, att det på deras område uppenbarligen finns en kartellbildning, som tar sig uttryck i gemensamma priser och samma priser på de varor och de artiklar som de åsyftade industrierna ingivit anbud på och haft för avsikt att leverera för statens räkning.

Jag skall inte närmare ingå på det resonemang som militieombudsmannen där för. Jag gör bara den reflexionen, att om det är så att man på det ena området söker pressa ner prisen till det allra yttersta, borde man även på andra och kanske ännu större områden kunna tillämpa samma princip. Vi ha ju som bekant en upphandlingsförordning som skall lända till efterrättelse vid upphandling för statens räkning. Militieombudsmannen utgår givetvis ifrån att denna upphandlingsförordning har trätts för nära och icke blivit tillämpad genom att de ifrågavarande industrierna överenskommit om gemensamma priser och därmed eliminerat den fria konkurrensens prisbildning. Jag har inte någon som helst anledning att ta dessa industrier i försvar eller att överhuvud taget göra något uttalande emot vad militieombudsmannen i detta avseende har anfört. Men jag begagnar tillfället, herr talman, att erinra om att det finns områden — och det var dessa jag nyss åsyftade — där upphandlingsförordningen alldeles är eliminerad och där all fri konkurrens och all fri prisbildning är borta. Jag syftar naturligtvis härmed på den upphandling av lantmannaprodukter som sker för statens och även för kommunernas räkning.

Den som i likhet med mig har erfarenhet på området kommer snart underfund med, att där numera i själva verket inte existerar någon som helst fri prisbildning eller fri konkurrens. Jag har med detta påpekande inte velat rikta mig emot att lantbrukarna få skäligt pris för sina produkter. Jag har så mycket mindre anledning att göra detta, som det första cirkulär som åsyftade att uppnå bättre priser för lantmännen vid leveranser till staten är kontraherat av dåvarande jordbruksministern Bo von Stockenström år 1931. I detta cirkulär föreskrevs att vid leveranser till staten företrädare skulle lämnas producenter eller av dem bildade försäljningsorganisationer, dock under villkor att priserna icke överstego dem, för vilka motsvarande vara borde kunna erhållas vid upphandling i vanlig ordning. Bestämmelserna i detta cirkulär föreskrevs att vara gällande i tre år. 1934 utfärdade dåvarande regeringen ett nytt cirkulär, där dock kravet skärptes eller rättare sagt möjligheterna för konkurrens ytterligare minskades genom en föreskrift, att endast där priset var för högt upphandlingen finge ske på sätt upphandlingsförordningen stadgade.

Nu förhåller det sig i själva verket på det sättet, att man i mycket stor utsträckning vid anbudens brytande finner att endast ett anbud ingivits, varför upphandlingsmyndigheten är oförmögen att överhuvud taget jämföra det ena anbudet med det andra. Det är därför jag menar, att när man påpekar detta förhållande beträffande industrien, där det dock — jag upprepar det ännu en gång, herr talman — gäller ett område av mindre betydelse än det som jag

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

senast har talat om — man också bör komma ihåg att den fria prisbildningen och den fria konkurrensen faktiskt är upphävd, när det gäller så ofantliga belopp och så stora områden som de senast åsyftade. Det existerar i själva verket en monopolbildning som man inte kan komma ifrån, när det gäller denna upphandling.

Nu vill jag erinra därom, att motivet för att det cirkulär, som utfärdades 1931 — och jag föreställer mig, att samma motiv föranledde 1934 års cirkulär — var att under den pågående svåra krisen, som kanske icke minst drabbade lantbruket, tillgodose lantbrukarnas intressen. Men när vi nu kommit in i bättre och lugnare förhållanden, förefaller det mig som om regeringen borde noggrant ge akt på förhållandena, sådana de te sig, och — jag skulle mycket starkt vilja understryka detta — undersöka, hur det tillämpade systemet verkat under de fem år, som det nu varit gällande. Jag vågar påstå, att en sådan undersökning skulle komma att visa, att statsverket fått vidkännas högst betydande merkostnader just genom att upphandlingsförordningen satts ur gällande kraft.

I M. O:s ämbetsberättelse för 1934 lämnas redogörelse för ett anmärkningsmål, som på M. O:s föranstaltande anhängiggjordes mot chefen för en av våra arméfördelningar och vederbörande fördelningsintendent. Det fullföljdes sedan i högre instans, och nu lämnar M. O. i sin ämbetsberättelse till detta års riksdag upplysningen, att det frikännande utslaget för de personer, mot vilka anmärkning riktats, har vunnit laga kraft. Endast detta lilla anmärkningsmål avsåg dock ett belopp på i det närmaste 12,000 kronor, vilket innebär, att staten för den vara, som här avses, fick betala ett belopp av nära 12,000 kronor mera än vad andra anbudsgivare förklarat sig villiga att leverera samma kvalitet för; i varje fall finnes i handlingarna ingenting nämnt om att det skulle vara någon kvalitetsskillnad.

Det är detta, herr talman, som jag har velat påpeka. Jag vill sluta med att säga, att det yttrande, som vederbörande departementschef infordrat från myndigheterna, säkerligen har givit vid handen, att ett noggrant övervägande bör ske, huruvida det icke är rimligt att på detta såväl som på alla andra områden tillgodose statsnyttan och se till, att den fria prisbildningen åtminstone i någon mån kommer att upprätthållas. Jag upprepar än en gång, herr talman, att jag med detta anförande icke velat hävda någon annan synpunkt än den, att vi hädanefter liksom hittills skola tillgodose alla rimliga krav både från lantbrukets och industriens sida, när det gäller statens upphandling, och icke främja ett system, som pressar ned priserna till det allra yttersta. Men det bör ju på bägge hållen också vara ett rimligt krav, att man ser till, att det tillämpas något så när lika principer. Beträffande industrien måste det få återverkningar, om den tvingas att pressa sina priser till det yttersta, när det gäller leveranser till staten. Vi ha ju industrier, som i mycket stor utsträckning äro baserade på sådana leveranser, och det återverkar naturligtvis på arbetsförhållandena, på arbetslöner och arbetsvillkor i övrigt. Dessa industrier kunna således i det hänseendet vara precis likställda med jordbruket.

Jag har intet vidare, herr talman, att tillägga.

Herr Klefbeck: Herr talman! De anmärkningar, som den siste ärade talar framställde beträffande missförhållanden, som förekomma vid statens upphandlingar, tror jag med fullt fog kunde framföras, ty sådana missförhållanden förekomma utan tvivel. Men jag kan inte neka till att jag tycker, att största delen av hans anförande låg litet vid sidan av det ärende, som här förekommer till avgörande. Ty nu är ju fråga om huru M. O. förvaltats sitt äm-

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

bete. Då finna vi, att dessa missförhållanden i fråga om karteller har M. O. observerat på ett särskilt område.

I den avdelning inom första lagutskottet, som sysslade med M. O:s ämbetsberättelse, gingo vi mycket noga igenom de handlingar, som hörde till detta ärende, och vi funno, att missförhållanden ha förekommit, men vi funno också, att M. O. med synnerlig iver och nit tagit itu med dem och inskridit mot desamma. Detta tycka vi länder M. O. till stor heder, varför vi för vår del icke ha någon anmärkning att framställa mot hans förvaltning.

Herr **Hamrin**: Herr talman! Med anledning av herr Klefbeck's anmärkning mot mig, att jag skulle ha talat om saker, som M. O. inte berört, ber jag att få erinra om vad som står på sid. 70 i ämbetsberättelsen, där rubriken lyder: »Fråga huruvida kungl. cirkuläret den 12 juni 1931 (nr 222) ang. upphandling under hand av lantbruksprodukter varit tillämpligt vid två särskilda upphandlingar av havre.»

Det är precis den frågan, som jag har talat om.

Efter härmed slutad överläggning lades ifrågavarande utlåtande till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1937/1938 för biträde vid handläggning av boställsärenden och vad därmed äger samband, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 1, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna under riksstatsens första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna; samt

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av sjunde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 76, angående anslag till militärmeteorologisk informationstjänst;

nr 77, angående överlåtande av visst område inom Ljungbyheds municipalsamhälle till föreningen Ljungbyheds församlingshem;

nr 78, angående försäljning av två till övningsfältet vid Rosenholm hörande markområden;

nr 81, angående tillägg till 9 § avlöningsreglementet den 11 maj 1928 (nr 128) för fast anställt manskap vid försvarsväsendet; samt

nr 84, angående förbättrade pensionsförmåner för förre lokomotivföraren J. F. Mattsson.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321); samt

nr 3, i anledning av väckt motion angående ändring av 5 § m) i lagen om arbetarskydd.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om pension och gratifikation åt förre vaktmästaren hos riksdagens andra kammare A. Hj. Lindgren; samt

nr 6, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning om ytterligare anslag för tryckning och bindning av tillägg till bibliotekets katalog 1927.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtanden nr 4, i anledning av väckta motioner om upphävande av 3 a § i lagen den 28 maj 1920 om medling i arbetstvister, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående placering i lönehänseende av kronojägaren A. W. Andersson;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att godtaga ackord å kronans fordringar för försålda kronoegendomar; samt

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 76—78, 81, 82, 84 och 85.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna under riksstatsens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

nr 21, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under rubriken Utgifterna: För flera huvudtitlar gemensamma frågor framlagda förslag; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av nya maskiner för mynt- och justeringsverkets räkning; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om anläggande av gång- och cykelbanor på vägarna m. m.;

nr 6, i anledning av väckta motioner angående upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol;

nr 7, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i lagen om kollektivavtal; och

nr 8, i anledning av väckt motion om befrielse från avgift till folkpensioneringen för vissa tjänstemän och arbetare i statens tjänst m. fl.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 207, av herr *Pettersson, David*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.;

nr 208, av herr *Pettersson, David*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättrad förlossningsvård samt anordnande av s. k. förebyggande mödra- och barnavård; samt

nr 209, av herr *Myrdal* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om moderskapspenning m. m.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 11.33 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.